

מבשר טוב

ס"ג

פרשת וארא תשמ"ה

שובבי"ם

ירושלים עה"ק

- א -
הדקדוקים

א. וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ה' (שמות ו, ב). ופירש רש"י: "וידבר אלקים אל משה - דבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה לעם הזה". וקשה שהרי נאמר בהמשך ויאמר אליו אני ה', ו"ויאמר" הוא לשון רכות.

ב. עוד פירש רש"י: "ויאמר אליו אני ה' - נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני, ולא לחנם שלחתיך, כי אם לקיים דברי שדברתי לאבות הראשונים". וצריך עיון מהו לשון לשלם שכר טוב למתהלכים לפני, והול"ל למקיימים תורה ומצוות השי"ת. וגם קשה מה סלקא דעתך שהקב"ה לא ישלם שכר טוב.

ג. עוד קשה, שהרי כל טענת משה רבינו ע"ה היתה (לעיל פסוק כב) "למה הרעות לעם הזה למה זה שלחתיני", ומה השיב לו הקב"ה תשובה על מה שטען מרע"ה שנהיה יותר גרוע.

ד. בהמשך הפרשה כתוב (פסוק ג) "וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שד-י ושמי ה' לא נודעתי להם", ופירש רש"י: "וארא - אל האבות", וכבר מקשים בשה"ק מה רוצה רש"י לפרש בזה, הרי כולם יודעים שאברהם יצחק ויעקב הם האבות. וכבר ידוע מה שכתבו בשה"ק דאבות הכוונה ללשון רצון, מלשון "לא אבה יבמי" (דברים כה, ז), (והיינו שהקב"ה נראה אל מי שרוצה ומשתוקק שהקב"ה יתראה אליו), וצ"ע מה שייכות ענין זה לכאן, לדברי הקב"ה שאומר למרע"ה מדוע שלח אותו.

ה. במדרש רבה (שמות רבה ט, ו) איתא: "ויקרא פרעה לחכמים ולמכשפים. באותה שעה התחיל פרעה משחק עליהם ומקרקר אחריהם כתרנגולת, ואומר להם כך אותותיו של אלהיכם, בנוהג שבעולם בני אדם מוליכין פרקמטיא למקום שצריכין להם, כלום מביאין מוריים לאספמיא, דגים לעכו, אין אתם יודעין שכל הכשפים ברשותי הן. מיד שלח והביא תינוקות מן אסכולי שלהם ועשו אף הם כך, ולא עוד אלא קרא לאשתו ועשתה כך, שנאמר ויקרא גם פרעה, מהו גם, שאף לאשתו קרא ועשתה כן, ויעשו גם הם חרטומי מצרים, מהו גם, אפילו התינוקות של ד' וה' שנים קרא ועשו כן".

ולכאורה יפלא, שהרי מטרת המכות שהכה הקב"ה את מצרים הוא כמו שאמר למרע"ה (שמות ז, ה) "וידעו מצרים כי אני ה'", ואם כן שפרעה עשה ליצנות מהמכות, ייפלא מדוע שלח הקב"ה כאלו מכות שלא רק שלא פעלו את פעולתם, אלא להיפך, הביאו קרירות בפרעה ובעולם, שכביכול מה שבן ד' וה' יכולים לעשות נחשבים למופתים של שליח השי"ת, וא"כ התלוצץ מכח שמים.

והנה היו ב' מכות שאותם לא יכלו החרטומים לעשות, והודו פרעה והמצרים שאצבע אלקים היא, והם מכות כינים וברד, שבמכת כינים כתוב במפורש שלא יכלו החרטומים לעשות ואמרו (שמות ח, יד-טו) אצבע אלקים היא. ובמכת ברד ראה מש"כ בתרגום יונתן בן עוזיאל (שמות ט, כז) "ושדר פרעה פולין למקרי למשה ולאהרן, ואמר להון חבית, בזמנא הדא ידעית דיי הוא אלהא זכאה וברם אנא ועמי חייבין בכל מחתא ומחתא", והיינו שהכיר במכה זו את כח ה', מה שלא הכיר במכות אחרות, וממכה זו הבין שגם המכות האחרות היו מאת ה'.

וכן פירש רש"י (שם, פסוק כד) "מתלקחת בתוך הברד - נס בתוך נס, האש והברד מעורבין, והברד מים הוא, ולעשות רצון קונם עשו שלום ביניהם". וביאר בספר אור החיים הק' שזה ביאור מה שאמר מרע"ה לפרעה בשליחותו של הקב"ה קודם מכת ברד (שם, פסוק יד) "כי בפעם הזאת אני שולח את כל מגפותי אל לבך", והקשה שהתראה זו היא על מכת בכורות, והרי היו עוד ג' מכות קודם מכת בכורות. ותירץ שבאמת התראה זו היא על מכת ברד, שממכת ברד הבין פרעה שכל המכות היו מידי הקב"ה.

וזל"ק: "כל מגפותי וגו'. קשה, הלא ראינו שהביא עליו עוד שלש מכות אחרות וכו', והנכון בעיני, שנתכוין לומר אליו כי באמצעות מכה זו יטה לבו להבין להרגיש במגפות שהביא עליו ה', יובן (נדצ"ל יען) כי בכל מכה ומכה שהביא עד עתה לא היה מחליט פרעה בדעתו כי הם מאלהי היכולת, והיה תולה במכשפות ומעשה שדים, וזה לך האות שגם החרטומים עושים כן, והגם שהיתה מכה שאמרו החרטומים אצבע אלהים היא, יש מקום לפרעה לחשוב כי אפשר כי האנשים ההמה לא השיגו השגת משה ואהרן במכשפות ואומרים כן, ולעולם ימצא אדם מכשף שיעשה כן, לזה אמר אליו ה' כי בפעם הזאת, באמצעות המכה אשר אביא עליך, אני שולח את כל מגפותי שכבר הבאתי עליך אל לבך, פירוש שתדע כי לא מעשה כישוף ושדים המה, אלא מעשה אלהים, והוא אומרו מגפותי, בכינוי העושה אותם, כי בראותך מכה נפלאה אשר אין יכולת לשד וכישוף לעשות אפילו דומה דדומה להוריד אש מן השמים בפלאי פלאות, אז לראשונות תתבונן".

ואם כן היה לקב"ה לתת מיד את אלו ב' המכות כינים וברד, שיודו פרעה ומצרים שה' הוא האלקים, ולא יוכל לכרכר כתרנגולת ולעשות ליצנות מהשי"ת.

ו. בגמ' סנהדרין (ק"א.): "תניא רבי סימאי אומר, נאמר (שמות ו, ז) ולקחתי אתכם לי לעם, ונאמר (שם, פסוק ח) והבאתי אתכם, מקיש יציאתן ממצרים לביאתן לארץ, מה ביאתן לארץ שנים מששים ריבוא, אף יציאתן ממצרים שנים מששים ריבוא. אמר רבא וכן לימות המשיח, שנאמר (הושע ב, יז) וענתה שמה כימי נעוריה וכיום עלותה מארץ מצרים".

ולכאורה יפלא הדבר לומר שיצאו ממצרים רק שנים מתוך ששים רבוא. ואפילו שבשלושת ימי אפילה מתו היהודים הרשעים המלשינים והללו שלא רצו לצאת, כמבואר ברש"י (שמות י, כב) ובמדרש רבה (שמות רבה יד, ג), עכ"ז לפי החשבון יוצא שאם יצאו ששים רבוא הרי שמתו כל כך הרבה (180,000,000,000), וזה אינו כדברי חז"ל (פסיקתא דרב כהנא יא, יא. ע"ש) על הפסוק (שמות יג, יח) "וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים", שפירשו בו אחד מחמשה, כמובא ברש"י שם.

והמהרש"א שם (ח"א ד"ה שנאמר וענתה) פירש וז"ל: "שנאמר וענתה כימי נעוריה וגו', כלומר שיתמעטו בגלות כמו שנתמעטו בימי נעוריה, דהיינו הליכותיה במדבר, שלא נשארו רק שנים מהם, כלב ויהושע, וכן כימי עלותה וגו'. ואולי שאלו הב' שנשארו שהם כלב מיהודה ויהושע מאפרים, הוא רמז על הבא לעתיד, משיח בן דוד מיהודה ומשיח בן יוסף מאפרים". ומשמע מדבריו שלעתיד לבוא ישארו רק שנים מששים רבוא שהם משיח בן דוד ומשיח בן יוסף, שהם כנגד כלב ויהושע מיהודה ואפרים שיצאו ממצרים. וזה תמוה שרק שני המשיחים יזכו לימות המשיח.

וביותר יש לתמוה, שהרי לעיל מינה איתא שם בגמ': "כי אנכי בעלתי בכם ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה (ירמיה ג, יד), אמר ריש לקיש דברים ככתבן, אמר ליה רבי יוחנן לא ניחא ליה למרייהו דאמרת להו הכי, אלא אחד מעיר מזכה כל העיר כולה ושנים ממשפחה מזכין כל המשפחה כולה". והיינו דר"ל למד הפסוק לפי הכלל של אין מקרא יוצא מידי פשוטו, ור' יוחנן א"ל לא ניחא למרייהו דאמרת הכי, כיון שאתה מפסיד כל כך את זרעו של אאע"ה, ולכן אין ללמוד הפסוק כפשוטו, אלא שאחד מזכה את כל העיר ושנים מזכין את כל המשפחה. ואילו בדרשה שאומרת הגמ' אחר כך הגמ' מתעלמת ממה שאמרה קודם לכן בהדיא לא ניחא להו למרייהו דאמרת הכי, ואנו ממעטין אותם כל כך שלא יזכו לימות המשיח אלא שנים מששים רבוא.

במדרש רבה (שמות רבה ו, א): "וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני ה', וארא אל אברהם אל יצחק, הה"ד (קהלת ב, יב) ופניתי אני לראות חכמה והוללות וסכלות כי מה האדם שיבא אחרי המלך את אשר כבר עשוהו, הפסוק הזה נאמר על שלמה ועל משה, על שלמה כיצד, כשנתן הקב"ה תורה לישראל נתן בה מצות עשה ומצות לא תעשה, ונתן למלך מקצת מצות, שנאמר (דברים יז, טז-יז) לא ירבה לו סוסים, וכסף וזהב וגו', ולא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו, עמד שלמה המלך והחכים על גזירתו של הקב"ה, ואמר למה אמר הקב"ה לא ירבה לו נשים, לא בשביל שלא יסור לבבו, אני ארבה ולבי לא יסור, אמרו רבותינו באותה שעה עלתה יו"ד שבירבה ונשתטחה לפני הקב"ה, ואמרה רבון העולמים לא כך אמרת אין אות בטלה מן התורה לעולם, הרי שלמה עומד ומבטל אותי, ושמא היום יבטל אחת ולמחר אחרת עד שתבטל כל התורה כולה, אמר לה הקב"ה שלמה ואלף כיוצא בו יהיו בטלין וקוצה ממך איני מבטל, ומנין שבטל אותה מן התורה וחזר לתורה, שנאמר (בראשית יז, טו) שרי אשתך לא תקרא שמה שרי כי שרה שמה, והיכן חזר, (במדבר יג, טז) ויקרא משה להושע בן נון יהושע, ושלמה שהרהר לבטל אות מן התורה מה כתיב בו, (משלי ל, א) דברי אגור בן יקא, שאיגר דברי תורה והקיאן, נאם הגבר לאיתאאל, דבר זה שאמר הקב"ה לא ירבה לו נשים לא אמר לו אלא בשביל לא יסור לבבו, לאיתאאל שאמר אתי אל ואוכל, מה כתיב ביה, (מלכים א' יא, ד) ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו".

ובגמ' **מנחות** (כט): "שתי פרשיות שבמזוזה מעכבות זו את זו, ואפילו כתב אחד מעכבן. פשיטא. אמר רב יהודה אמר רב לא נצרכה אלא לקוצה של יוד". ואיתא בזוהר הק' (ראה עץ חיים שער א ענף ה) דקוצו של יוד גבוה יותר מחכמה, והוא כתר עליון.

וביאור הענין, דשלמה בשעת המעשה לא הרגיש, אלא רק לעת זקנתו נשיו הטו את לבבו, והיינו שלא היה ממש חטא, שהרי בגמ' **שבת** (נו): איתא: "כל האומר שלמה חטא אינו אלא טועה", אלא כעין דאיתא בגמ' (שם): "בשעה שנשא שלמה את בת פרעה ירד גבריאל ונעץ קנה בים ועלה בו שירטון, ועליו נבנה כרך גדול [של רומי]".

והיינו, ששלמה המלך רצה לתקן כל תיקוני תורה הקדושה במהירות ובדרך קצרה, כמו שאכן יהיה לעתיד לבוא. אבל רצון הקב"ה לא היה כן, רק שבני ישראל יעברו בכור הברזל כמו שעברו במצרים, שעל ידי זה נתקנו כולם, וכמו שעמדו אז בנסיונות של כרכורי פרעה וליצנותו.

ואפילו אותם מבני ישראל שמתו בשלושת ימי החושך, היה להם גם יסורין, כי אף בשלושת ימי החושך מרמז שהיה להם חושך בנפשם, ולא היה להם כח הראיה והחכמה להבין, סוף כל סוף גם הם סבלו בעקיפין מסבלם של בני ישראל, ובפרט משפחתם, ועל ידי זה היה להם תיקון אף שמתו בשלושת ימי אפילה, והם יקומו לתחיית המתים (כמו שיבואר בפרשת שלח תשמ"ה).

והם עדיפים מדור המדבר שנחלקו בגמ' **סנהדרין** (ק"י): אם יש להם חלק לעולם הבא, ובזוהר הק' (ח"ב קנז). איתא שהם יעמדו לתחיית המתים רק בזכות מרע"ה שנקבר עמם במדבר, וכמובן שיעברו ג"כ יסורי חיבוט הקבר, אך יסורי חיבוט הקבר של אותם שמתו בשלושת ימי אפילה יותר גדולים מיסורי חיבוט הקבר שעוברים אלו שמתו במדבר, כי מצרים היא "ערות הארץ". ולא לחינם יכלה ארצם להתהפך לכינים וכו', כנאמר בפסוק (שמות ח, יג) "כל עפר הארץ היה כינים בכל ארץ מצרים", וכן שאר כל המכות עשו רושם בארץ עצמה, כנאמר בפסוק (שמות יא, ט) "למען רבות מופתי בקרב הארץ". וכל ענין יסורי הקבורה וחיבוט הקבר, מבואר בסה"ק **דברי בינה** (בכמה מקומות) שהוא כדי שבני ישראל יזכו לתיקון השלם, ודוק.

ואם כן, אותם שמתו בשלושת ימי אפילה בודאי יזכו לקום לתחיית המתים, אפילו שאין להם מעלת יוצאי מצרים, רק מעלת באי ויורדי מצרים, והם ב' בחינות שונות. והוא המכוון בגמ' **מנחות** הנ"ל שאפילו קוצו של יוד מעכב, וצריך לעשות הכל, שכל הקוצים הדוקרים וגורמים סבל ויסורים וכו', צריך שיהיו כדי לבוא לתכלית של התיקון הסופי, ודוק.

גדלות עבודת ה' ותיקון הפגמים בגלות

כתב בסה"ק **עבודת ישראל** (לראש השנה ד"ה כה אמר ה'), וז"ל: "כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר וגו' (ירמיה ב, ב). ופירש האר"י ז"ל (ספר הליקוטים, ירמיה ב ד"ה כה אמר) שאז היה היחוד פנים באחור,

ע"ש בכוונת תפלת מוסף ר"ה. וזה הענין נפלא מלהבין, כי לפי השגת כל שכל לא היה דור כדור המדבר אשר עיניהם ראו נפלאות ה' ואומץ גדולתו ביציאת מצרים וקריעת ים סוף והורדת המן ושליח, ובפרט קבלת אש דת מימינו של הקב"ה והקפת ענני כבוד סביב למחנותם, וכמ"ש (במדבר יד, יד) אשר עין בעין נראה אתה ה' ועננך עומד עליהם וגו', ואם כן אין לך יחוד כנסת ישראל עם דודה פנים בפנים כזה כנודע כי הפנים מורה בכל מקום על גילוי אלהות, ומה זה שכתב האר"י על פסוק לכתך אחרי שהיה היחוד פנים באחור.

"לכן נראה ליישב קצת דברי חכמים כדרבונות על פי סברא ישרה נהפוך מהנ"ל, כי בזמן דור המדבר אשר ראו ימין ה' רוממה עושה חיל וגדולותיו וגבורותיו, בודאי אין תימה אשר עבדוהו באמת ובלב שלם, מאחר שהיה יורד עליהם אש מן השמים יראת ה' ואהבתו על ידי ראותם נפלאותיו בעליל. לכן הגם שהיתה עבודתם בשלימות וביתר שאת, לא היתה חשובה כל כך, כי החוש נותן למי שרואה גדולת השם ומלכותו כמותם שיקבל עליו עול העבודה מפני אדון האדונים, לכן נקרא היחוד פב"א וכתב לכתך אחרי. ומ"ש זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולתיך, היינו כמ"ש במדרש שהלכו ששים רבוא למדבר עם נשים וטף על אמונתם ולא שאלו מי יתן לחם ומים וכל הצטרכות לריבוי עם כזה ועוברות ומניקות וטפם. ואף על פי כן אחר כך במדבר אחרי ראותם הנפלאות נקרא יחוד פב"א. אבל אחר כך בדורות אחרונים, וכל מה שכבוד ה' הסתר דבר יותר ואין נראה אומץ ידו ונפלאותיו, ואף על פי כן מתחזקת כנסת ישראל ומתדבקת ביוצרה ומקבלת עול מלכותו ולא תפנה אל רהבים ושטי כזב, בפרט בחורבן ומצור ומצוק, יוכל להיות כי עבודתם נקרא בשם יחוד פנים בפנים", עכ"ל ק.

וביאור ד"ק, שהדברים מתמיהים, איך שייך הדבר שבדור המדבר שמבואר בזהר הק' (חלק ג, קסח:) שלא יהיה עוד דור דעה כמו דור המדבר רק בזמן שיבוא משיח צדקנו, יהיה היחוד עם הקב"ה בבחינה פחותה מבזמן הגלות. רק הביאור הוא, שמכיון שבמדבר היה לבני ישראל עמוד הענן ועמוד האש מן לחם מן השמים ובראה של מרים ומנהיג כמשה רבינו ע"ה עפ קרני ההוד, ממילא עבודת השי"ת היה אצלם כמעט בדרך הטבע, בלי נסיונות וקושי הסתר פנים, ולכן הוצרכו להתעלות למדרגה גבוהה מאוד בעבודת השי"ת, וגם כל חטא ח"ו היה עונשו גדול וחמור מאוד, שכל חטא היה חלול ה' מכיון שהיה גילוי השכינה בפרסום. עד"מ אפילו חטא קל ודק מן הדר, כשהוא בהיכל המלך הוא חמור מאוד. ועל כן במדבר, אפילו דברים שלא היו בגדר חטא ממש, רק שהיה אפשר לפרש שהם חטא, וממילא נותנים עי"ז מקום לטומאה לשרות בעולם, היה ג"כ חמור מאוד.

וכבר אמר הרה"ק רבי יצחק מוורקא זצוקללה"ה שרואים גדלות דור המדבר, שאפילו מהחטאים שלהם נעשה תורה הק', שהרי אם יחסר אות אחת מהספר תורה, כל הספר פסול, ואילו אנחנו, אפילו מהמצוות ותורה ותפלה שלנו לא מזה נעשה תורה.

משא"כ בגלות, שהסתר השכינה גדול, אם אעפ"כ עובדים את השי"ת, נקרא הזווג פנים כנגד פנים. ע"כ תורף ד"ק העמוקים.

ואפשר לבאר הדבר בעוד אופן על פי דרכו של הסה"ק הנ"ל. שבגלות האיומה שהיא היתה גלות בגוף ובנפש, ולמרות הקשיים הגדולים עובדים את השי"ת, ומקבלים מלכות שמים למרות המניעות בגוף ונפש, עבודה הזאת חשובה מאד בשמים, והיא בחינת מה דאיתא בגמ' בבא מציעא (פד.) אהבה דוחקת את הבשר, ומוליד בגשמיות ורוחניות, ודוק.

וגם שייך בזה יחוד פנים כלפי פנים, מכיון שמלכות שמים בהסתר ואין העולם רואה זווג זה, ובשעת זווג צריך להיות בהסתר מעיני כל ח"י. וכמו שהיה בעת שהתגלה יוסף לאחיו ואמר אני יוסף, והיה אז יחוד של יוסף עם יהודה ואחיו, ואמר יוסף (בראשית מה, א) "הוציאו כל איש מעליו", ואיתא בזהר הק' (חלק א רח.) שכן יהיה גם לעתיד לבוא, דלא יהיה כל אדם בשעה שהקב"ה יתגלב ויתייחד עם בני ישראל. אמנם זה דוקא לעתיד לבוא שיהיה ביעור הרע מן העולם, וממילא יהיה ג"כ בהסתר, משא"כ בדור המדבר שהיה גילוי שכינה, אם כן היחוד והזווג לא היה יכול להיות פנים כנגד פנים.

ומכיון שבזמן הזה השכינה היא בגלות ובהסתר נורא, ואדרבה כח הסטרא אחרא הוא בגלוי, לכן חשובה עד מאד בשמים כל עבודה קלה של בני ישראל, ועל ידי כל תנועה אמיתית לשם שמים פועל גדולות ונצורות (ועי' מ"ש בפרשת ויחי תשמ"ה, נעילת ירחי כלה).

וזהו המכוון בפירוש רש"י שמתכוון לתת שכר טוב למתהלכים לפני, שבזמן הגלות שהשכינה היא בהסתר נורא, אפילו אם רק מתהלכים מעט לשם שמים, מקבלים שכר גדול, ואין נחוץ עבודה גדולה כל כך כמו בזמן דור המדבר שהיה גילוי שכינה בפירסום לעיני כל ח"י.

וכן לעומת זה, עבירות של בני אדם בזמן שאין גילוי שכינה, אינה פוגמים כל כך כמו בזמן שיש השארת השכינה בגילוי ופרסום, ולכן בזמן המדבר העבירות פגמו כל כך, וכן בזמן שהיה בית המקדש קיים, ובפרט בזמן בית המקדש הראשון, שהיה יותר השראת השכינה מאשר בבית שני, כמבואר בגמ' יומא (ג:), ועבודה בזמן הגלות והסתר פנים חודר לתוך נבכי פנימיות הנפש, ומתקן תיקונים למפרע ולעתיד לבוא ודוק.

- ד -

בזמן הגלות יותר קל לתקן הפגמים

והדברים מבוארים במדרש רבה (שיר השירים רבה ז, יב): "ראשך עליך ככרמל, אמר הקב"ה לישראל, ראשך עליך ככרמל, הרשים שבכם חביבים עלי כאלהו שעלה להר הכרמל, שנאמר (מלכים א' יח, מב) ואלהו עלה אל ראש הכרמל וישם פניו בין ברכיו, ולמה שם פניו בין ברכיו, אלא אמר לפני הקב"ה, אין לנו זכות הבט לברית. ודלת ראשך כארגמן, אמר הקב"ה, הדלים והרשים שבישראל חביבין עלי כדוד, שנאמר (זכריה יב, ח) והיה הנכשל בהם ביום ההוא כדויד, ויש אומרים כדניאל, דכתיב ביה (דניאל ה, כט) והלבישו לדניאל ארגונא. מלך אסור ברהטים, זה מלך מלכי המלכים הקב"ה, דכתיב ביה (תהלים צג, א) ה' מלך גאות לבש. אסור ברהטים, שאסר עצמו בשבועה שהוא משרה שכינתו בתוך ישראל, ברהטים של יעקב אבינו, בזכות מי, ר' אבא בר כהנא ור' לוי, חד אמר בזכותו של אברהם אבינו, שנאמר (בראשית יח, ז) ואל הבקר רץ אברהם, וחד אמר בזכות יעקב אבינו, שכתוב בו (שם ל, לח) ויצג את המקלות".

הרי מבואר להדיא מדברי המדרש גדלות "הרשים שבכם" בזמן הגלות ושעת השמד, כמ"ש (בפרשת ויחי-שמות תשכ"ב) בשם אא"ז התולדות אדם (???) והחתם סופר (פרשת עקב) שמגיעים לבחינת מדרגות הראשונים, אבל רק בתנאי המבואר במדרש הנ"ל ששם פניו בין ברכיו ואמר לפני הקב"ה הבט לברית, והיינו בתנאי שנמצאים באופן שיכולים להשים הראש בין הברכים, שלא פגמו בברי"ק, או שתקנו מה שפגמו ר"ל.

ואף שהכח לפעול בזמן הגלות הוא כ"כ גדול, אפשר שהיינו רק באופן חיובי לפעול גדולות ונצורות, אבל לא באופן שלילי לפגום ח"ו כמו בימים הקדמונים, וכמו שנתבאר שמכיון שאין גילוי שכינה ממילא אין פוגמים כ"כ.

ובמדרש רבה (קהלת רבה ט, טו): "יש לך אדם שחוטא בארץ ואינו חוטא בשמים, בשמים ואינו חוטא בארץ וכו'", ודבר זה תלוי לפי ערך הזמן וגדלות הנפשות, שאז החטאים יפגמו בעולמות העליונים עד גבהי מרומים, ודוק.

וא"כ בזמן הזה שאין החטאים פוגמים כ"כ, ממילא אפשר לתקן אף חטאים חמורים. כגון מה שנתבאר (בס"ג פרשת שמות) בטעם של הזוהר הק' פרשת ויחי (חלק א ???) על פי הגמ' בחגיגה (ט). איזהו מעוות שלא יוכל לתקון, זה שבא על הערוה והוליד ממנה ממזר", וכן על ידי חטא הידוע שמולידים בטומאה רח"ל, ועל כן אי אפשר לשוב על זה בתשובה, אלא בתשובה גדולה ותיובתא שלימתא, כדאיתא בזוהר הק' פרשת נח (חלק א סב). ופרשת ויקהל (חלק ב ריד:), עכ"ז בזה"ז אפשר לחזור ע"ז בתשובה ולתקן הפגמים.

וכן יש ללמוד מן הגמ' ברכות (י): "אמר לה ההוא צדוקי לברוריא, כתיב (ישעיה נד, א) רני עקרה לא ילדה, משום דלא ילדה רני, אמרה ליה, שטיא, שפיל לסיפיה דקרא, דכתיב כי רבים בני שוממה מבני בעולה אמר ה', אלא מאי עקרה לא ילדה, רני כנסת ישראל שדומה לאשה עקרה שלא ילדה בנים לגיהנם כותייכו". וצ"ע, שהרי לפי המבואר בספרי הנביאים בני ישראל ג"כ ילדו בנים לע"ז רח"ל, וא"כ מה הפירוש שלא ילדה בנים לגיהנם.

אלא בודאי שבימות המשיח יתוקן הכל, ובבחינת מ"ש כ"ק אאמו"ר זצוקללה"ה (חלקת יהושע, מאמר חמישי דקנ"ט) על הפסוק (שמואל ב' יד, יד) "לבלתי ידח ממנו נדח", דהיינו שגם הנדחים יתוקנו, וא"כ גם הניה"ק הפזורים בארבע כנפות הארץ יבואו לידחי תיקון השלם, ויבואו בחזרה לקדושה.

והנה ידוע שעל ידי חטא הידוע מולידים בנים להסטרא אחרא ונותנים חיות וכח לטומאה ר"ל, ומכיון שלפי הנתבאר בזמן הגלות החטאים של בני ישראל אינם פוגמים כ"כ, והם פחותים ומעוטים, א"כ גם אותם בנים שמולידים להסטרא אחרא הם בחינות לידות של נפלים, ואינם בני קיימא, ובניקל אפשר להחזיר ניה"ק לקדושה, ואת הרע לבער מן העולם.

וכן אפשר ללמוד מן הזוהר הק' במדרש הנעלם (זוהר חדש ז): "באותה שעה בכה רבי עקיבא, א"ל על מה קא בכית, אמר לו או לדור שיהיו יתומים ממך, אמר לו אל תאמר כך, אלא ווי לדור שיהיו יתומים בלי אב, בלי חכם מורה, ולא תלמיד הוגה, וימים יבואו שכל הדור יהיו חצופים ועזי פנים, ותשתכח תורה, ואין דורש ואין מבקש,

והמתעורר לבו בתורה יהיה נבזה וחדל אישים, ווי לדרא ההוא כד ייתי ההוא דרא. א"ל לית ההוא דרא מתקיים אלא בהבל פיהם של תינוקות של בית רבן כד אינון רכיכין בלבד, וכד אינון קשישין אורייתא משתכחת מנהון. כי הא דא"ר יהודה, מאי דכתיב (שמואל א' א', כז) אל הנער הזה התפללתי, הוה ליה למימר אל הבן הזה התפללתי, אלא אמרה חנה, יהי רצון שבשעה שיגדל ישתדל בעבודת המקום, כמו עכשיו שהוא נער". והיינו, שהתפללה חנה שהדור האחרון יהיה בבחינת נער, ולא בבחינת זקן ששכח תלמודו.

ועוד איתא שם: "וכל אדם שיזכה להיות בזקנותו כמו בנערותו יזכה למעלת שמואל הנביא, דכתיב (שם ב', יט) ומעיל קטן תעשה לו אמו והעלתה לו מימים ימימה, וכי תעלה על דעתך כך, אלא צדקתו וזכותו היה גדל עמו תמיד כתפלת אמו". הרי שמי שישאר בדור ההוא בבחינת נער, יזכה בזקנותו למעלת שמואל הנביא.

ואף שמצינו בגמ' חגיגה (יד.): "ונתתי נערים שריהם (ישעיה ג', ד), מאי ונתתי נערים שריהם, אמר רבי אלעזר אלו בני אדם שמנוערין מן המצות", והכוונה שנכשלו בחטאת נעורים, וא"כ התואר נערים הוא לגריעותא, זה רק באם חוטאים ח"ו, אך אם לא חוטאים, או שעושים תשובה, אז נקראים ג"כ נערים, אך למעלותא, בבחינת "כי נער ישראל ואוהבהו" (הושע יא, א).

- ה -

וזה המכוון במ"ש בגמ' סנהדרין הנ"ל שיצאו ממצרים שנים מששים רבוא, היינו שלמשה רבינו ע"ה ולאחריו הכהן היה כח להוציא את בני ישראל ממצרים, וגם לתקן את כל מה שעברו בני ישראל בארץ מצרים. וכן יהיה לימות המשיח יהיה כח למשיח עם מרע"ה או אליהו לתקן מקודם את ס' רבוא בני ישראל, שהם בחינת כל שורשי נשמות ישראל, שהם כלל ופרט (וע' מ"ש בספר לקו"י פרשת שמות. ומה שכתבתי בפרשת שלח תשמ"ה, הכנסת ספר תורה), וזכות שני צדיקים לחוד, יהיה מגן על כל ישראל. ולא כמו בזמנים אחרים דאיתא בגמ' סוכה (מה:): "לא פחות עלמא מתלתין ושיטא צדיקי דמקבלי אפי שכינה בכל יום", כי לפי חשכות הזמן של עקבתא דמשיחא מספיק רק בב' מצדיקים שימלטו את כל בני ישראל, ויתקנו את הדורות הקודמים ואת הדורות הבאים.

(וע"ע גמ' סנהדרין (קיא.) נבואת זכריה (זכריה יג, ח) שרק שלישי ישאר מכל העולם. וע' בסה"ק תפלה למשה (סכ"ה) שכתב על פי הפרשת דרכים (דרוש ד) שלטובה הקב"ה דן על שם סופו, וכבר כתב הרמב"ם (הלכות תשובה פ"ז ה"ה) דסוכ"ס לפני ביאת המשיח יעשו ישראל תשובה, וא"כ אפשר להציל ע"ש סופו).

והוא המכוון במ"ש אא"ז בסה"ק תולדות אדם (פרשת מקץ, דמ"ג ד"ה עוד נוכל לומר) וז"ל: "כי ידוע אשר באלף השישי מוכרח להיות הגאולה, וזה נרמז במשנה (פסחים ד:) אוכלין כל ארבע ותולין כל חמש ושורפין בתחילת שש, אשר בתחילת אלף השישי יהיה כל שריפות הקליפות", עכ"ל. יעושה"ה בד"ק. ויש להבין מדוע דוקא באלף השישי.

אלא כמו שנתבאר, מכיון שאז הוא עת עקבתא דמשיחא, וכבר אמרו חז"ל (סוטה מט:): גודל היסורים שעוברים בני ישראל ומניעות לידבק בקדושה וגודל ההסתר פנים, עד שאמר הבעל שם טוב הק' זיעוכ"י (תשואות חן פרשת ויחי ד"ה ויחי יעקב הא') על הפסוק (דברים לא, יח) "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא", שמפחד מאד מהסתר פנים שיהיה בזמן ההוא, שהוא הסתר בתוך הסתר.

ורואים בזמנינו כמה הסתר פנים יש, שנסתם כל חזון וחיות דקדושה, ואין רואים כלל אות ומופת שישנו משגיח ומנהיג לבירה. וכבר אמרו הצדיקים הקדמונים, כמו הרה"ק רבי ישראל מרוזין זצוקללה"ה שיהיה בזמן הזה ספקות באמונה. וכ"ק אאמו"ר זצוקללה"ה מביא (חלקת יהושע מאמרים, מאמר שישי דרכ"ז) בשם החידושי הרי"ם שעיקר מלחמת גוג ומגוג יהיה אפילו לקרוא קריאת שמע כהלכתה ולקבל עליו עול מלכות שמים באמת.

ואם כן, בכל עבודה שהיא לשם שמים, בכחה לשרוף הקש של בית עשו, ומספיק אפילו ניצוץ אחד של אש לשרוף כל הקליפות ובית עשו, כמו שהראו לישראל סבא (ראה רש"י בראשית ל, כה), והוא מהטעמים שנתבארו, שהטומאה בזמן הזה היא בחינת קש, ואם השי"ת עוזר שזוכים לניצוץ אחד אמיתי של אש דקדושה, אז נשרף כל הטומאה.

- 1 -

יש כח לחכמי הדור לתקן תקנות ולגדור גדרים לפי צורך השעה

בסה"ק דגל מחנה אפרים (פרשת וארא ד"ה עוד יש לפרש) וז"ל: "עוד יש לפרש וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבידים אותם (שמות ו, ה). דהתורה ניתנה תמיד לידרש לפי ענין ראשי הדור, ובחינתם ומדריגתם לפי דורם,

כמו שראיתי באיזה ספר, וכמדומה לי שהוא בספר ברית מנוחה, ששם המפורש הוא נמסר לדרוש בו כל דור לפי אותו הדור, ולפי מה שצריך לאותו הדור, עד כאן. וידוע הוא שכל התורה כולה הוא שמותיו של הקב"ה, נמצא בודאי גם כן נדרשת בכל דור ודור לפי דורשיו ולפי נשמת אותו הדור.

"והנה בדורות שלפנינו, בימי אא"ז זללה"ה היה לפי עניות דעתי נדרש פירוש הפסוק באופן זה, על פי הידוע ממה שהאיר לנו כי צדיקייא אינון שלוחי דמטרוניתא, פירוש בכל צרתם לו צר כביכול, היינו כשיש ח"ו איזה צרה וצער לאדם יבין שבודאי לו צר, כביכול הצרה הזו והחסרון הזה יש בשכינה, ולא היו יודעים מזה להתפלל עליה, ולכך שולח השי"ת אותו הצרה והחסרון ח"ו על הצדיק, כדי שיבין להתפלל על חסרון השכינה כביכול, וכשימולא חסרונה ימולא גם כן חסרונו. וזהו צדיק[י]א אינון שלוחי דמטרוניתא, עד כאן דברי קדשו.

"ולפי דברים אלו יש לפרש כך הפירוש בפסוק אני שמעתי את נאק"ת, ראשי תיבות א"ל נ'א ק'רב ת'שועה, כי ידוע השכינה כביכול נקרא תשועה, והוא שצועקים עבור השכינה כביכול, לקרב השכינה הנקרא תשועה, שהוא בהרחק ובפירודא כביכול. וזהו אשר מצרים מעבידים אותם, והיינו כשיש להם מצירים בגשמיות, ומזה רואים שבודאי כביכול לו צר דוגמת זה, שכביכול השכינה נפלה לעמקי הקליפות הנקרא מצרים, והוא צעקתם למלאות חסרונה, ואז אני שמעתי את צעקתם זה, ואזכור את בריתי, היינו השכינה כביכול. והנה כך היה נדרש הפסוק לפי עניות דעתי בימי בעל שם זללה"ה ואנשי דורו, שהיו בזה המדריגה שלא להתפלל כלל על חסרון של עצמו, רק על חסרון השכינה כביכול כנ"ל.

"ועתה לפי דורותינו כך נדרש לפי עניות דעתי זה הפסוק, על פי הנ"ל שראשי תיבות נאק"ת הוא א"ל נ'א ק'רב ת'שועה, והיינו סתם תשועות כל אחד לפי מה שצריך לו, והוא הצעקה עצמה אשר מצרים מעבידים אותם, וצועקים עבור עצמם, ואף על פי כן לגודל רחמיו וחסדיו של השי"ת שהוא רחמי גו רחמי, הוא מקבל אפילו תפלה וצעקה עבור עצמם. ואמר וגם אני שמעתי, דלכאורה היה לו לומר וגם שמעתי, ותיבת אני נראה כמיותר, אבל לפי עניות דעתי יש לפרש כך הכוונה, אף שהם אינם שומעים ואינם מבינים זה כלל, ואינם במדריגה זו שלא לבקש כלל על עצמו רק עבור השכינה הקדושה, אבל אני שמעתי זה, כדאיתא שכל ההרגשות שבאדם החיות הוא המרגיש, והחיות הוא משורש חיות לכל החיים, ואני שומע ומרגיש כביכול צער השכינה הקדושה. וזהו ואזכור את בריתי, שהוא השכינה כביכול, וממילא ימולא חסרונם בגשמיות גם כן, כנ"ל, והמשכיל יבין", עכ"ל ק.

ונראה, שפירושי חכמי הדור אינם רק בעניני עבודת השי"ת כסגנון תפלה כנ"ל - שצריך כעת לעורר רחמים על כנסת ישראל השבורים והרצוצים ברוחניות וגשמיות אחר שעברו אלפי שנות גלות איומים בנגישות ורציחות ברוחניות וגשמיות, ולכן עיקר הדגש על פי יסודות הבעל שם טוב הק' זיעוכ"י הם אהבת ישראל וסעודות מרעים, ועל ידי זה יכולים לבוא לאהבת השי"ת, וגם ביטל הבעש"ט הק' התעניות וסיגופים, רק לעבוד השי"ת בשמחה, ובעבודת הלב זו תפלה, וטבילות במקוה טהרה, וצדקה לעניים, וגמילות חסד בין איש לרעהו - אלא גם ביסודות תורה הקדושה אפשר שישתנו הדגש והגדרים.

כמ"ש הרבי מלובלין זי"ע, כמובא בסה"ק אור לשמים (פרשת בחוקותי, ד"ה ?) וזל"ק: " כי שתי לחם מרמז על שתי תורות, תורה שבכתב ותורה שבעל פה, תורה שבכתב גליף בגליפו וחקק בחקיקה רק ברמז, ותורה שבעל פה מוסר הקב"ה לכל דור ודור שידרשו צדיקי הדור על פיהם את התורה שבכתב, לפי שכלם לפי העת והזמן. וכן שמעתי מכאדומו"ר הרה"ק מוהרי"י זצלה"ה מלובלין פירוש הפסוק (שמות יח, כב) ושפטו את העם בכל עת, רצ"ל לפי העת והזמן כן ישפטו ההלכה ודפח"ח", עכ"ל ק.

ובודאי שאי אפשר ח"ו לומר שאפשר לשנות את ההלכה, כמו שרצו הרפורמים לומר שצריך להתאים את התורה לקצתנו לפי העת והזמן, אלא הביאור בד"ק הוא בכמה אופנים. כמו שמבואר בגמ' תמורה (יד:) "כותבי הלכות כשורף התורה, והלמד מהן אינו נוטל שכר... דברים שעל פה אי אתה רשאי לאומרן בכתב ושכתב אי אתה רשאי לאומרן על פה", אלא שישנה בזה בחינה של "עת לעשות לה' הפרו תורתך" (תהלים קיט, קכו), ועל כן "אמרי מוטב תיעקר תורה ואל תשתכח תורה מישראל", ובפירוש רש"י שם: "עת לעשות לה' - כשעושיין הדבר לשם קדושת השם ראוי להפר תורתך ומוטב תעקר כו". והיינו, שאין זה שמתאימים את התורה לקצתנו שלנו, אלא לשמירת התורה"ק והצלת תורה"ק, בבחינת "גדולה עבירה לשמה" (נזיר כג:).

ורק גדולי הדור יכולים לעשות זאת, כיון שאין להם נגיעה עצמית, כשו"ת משיב דבר, ועי' בגמ' סוף יומא. וכן להיפך, התקין הלל פרוזבול (גיטין לד:). וכן מצינו גדרים לחומרא, כמו בגמ' עירובין (ו:). "בקעה מצא וגדר בה גדר", ופירש רש"י: "בקעה מצא - עמי הארצים היו ומזלזלי במצות, והחמיר עליהן לעשות סייג להרחיקן מן העבירה,

כאדם הגודר בקעה פרוצה לשומרה". ויכולים לענוש אפילו יותר מן הדין, כמבואר בגמ' **יבמות** (ז:): "א"ר אלעזר בן יעקב, שמעתי שבית דין מכין ועונשין שלא מן התורה, ולא לעבור על דברי תורה, אלא לעשות סייג לתורה. ומעשה באדם אחד שרכב על סוס בשבת בימי יונים, והביאוהו לבית דין וסקלוהו, לא מפני שראוי לכך, אלא שהשעה צריכה לכך".

וכן פוסק **הרמב"ם** (הלכות סנהדרין פכ"ד ה"ד): "יש לבית דין להלקות מי שאינו מחוייב מלקות, ולהרוג מי שאינו מחוייב מיתה, ולא לעבור על דברי תורה, אלא לעשות סייג לתורה. וכיון שרואים בית דין שפרצו העם בדבר, יש להן לגדור ולחזק הדבר כפי מה שיראה להם, הכל הוראת שעה, לא שיקבע הלכה לדורות וכו'".

ולפי יסוד זה, אם כן בודאי שיש כח לחכמי הדור על פי תוה"ק להרוג כל המרעין בישינ ומזיקים שנולדו מעבירות ידועות. וק"ו מגמ' **סנהדרין** (סה:): שיכלו לברוא עגלא: "רבי חנינא ורב אושעיא הוו יתבי כל מעלי שבתא ועסקי בספר יצירה, ומיברו להו עיגלא תילתא, ואכלי ליה". וכמ"ש בשם הגר"א, שמן הזמן שפסק **הרמב"ם** שאין שדים ומזיקין במקום ישוב בני אדם, אכן הם פסקו, אף שהיו בזמן חז"ל.

וכבר הבאנו בסוף ספר **תפלת הצדיקים** (עמוד תשנ) הכרעת החזון איש (יורה דעה החדש, סימן ב ס"ק טז) שאין נוהג בזמן הזה ההלכה של הריגת מוסרים ומלשינים וכו'.

וכן בהנהגת המצוות, כמו שמצינו שלכתחילה עדיף לומר קריאת שמע בברכותיה, ואפילו בכה"ג שיתפלל מחמת זה תפלת ערבית לפני זמנה, יעויין **שאגת אריה**, וכן מצינו שלכתחילה יאמר בקריאת שמע שבקרבות את כל הג' פרשיות, ויעשה תנאי שבאם יקרא אח"כ קריאת שמע לאחר זמנה, יעלה לו הקריאת שמע שקרא בקרבנות. בכל זאת, הכריע **כ"ק אמו"ר זצוקללה"ה** (חלקת יהושע, מאמרים, דק"כ, ודרכ"ב) שבזמן הזה צריך לקבל מיד עול מלכות שמים בקריאת שמע, מפני שהזמן צריך לכך, והוא צורך השעה, לפי המכוון בפסוק ושפטו את העם בכל עת (כנ"ל בשם הרבי מלובלין), שזה עדיף, ואף שאין קורא קריאת שמע בברכותיה, מפני שאין לבטל מקבלת עול מלכות שמים אפילו שעה אחת. כי אין הזמן הזה כמו בימים הקדמונים שהיו יכולים להיות בדביקות עד הזמן שיגיעו לקרוא קריאת שמע בברכותיה.

וכן ישנם ענינים, כמו שאיתא **במדרש** (בראשית רבה מט, ב) "אין יום ויום שאין הקב"ה מחדש הלכה בב"ד של מעלה", והוא חדוש הלכה, שמגיע הזמן מתי שתצא לאור. וכמו דחזינן **במדרש** (רות רבה ה, ג) **וילקוט שמעוני** (חלק ב רמז תרא) "ותלכי אל עם אשר לא ידעת תמול ושלשום, שאלו באת אצלנו מאתמול שלשום לא היינו מקבלים אותך, שעדין לא נתחדשה הלכה עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית". וכן **ביבמות** (עז:). "ועמשא בן איש ושמו יתרא הישראלי אשר בא אל אביגיל בת נחש (שמואל ב' יז, כה), וכתוב יתר הישמעאלי (דברי הימים א' ב, יז), אמר רבא מלמד שחגר חרבו כישמעאל ואמר, כל מי שאינו שומע הלכה זו ידקר בחרב, כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי, עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית". ומשמע שהלכה זו לא היתה ידועה מקודם, אלא נתחדשה אז. והוא גם מסיבה שמשיח בן דוד היה צריך לצאת מהסתר וחדוש הלכה זו.

ולפעמים יש ג"כ לאסור המותר ע"פ הלכה, בשביל לגדור מילתא, ונעשה שמא, כמבואר בגמ' **בבא מציעא** (ט:): **ובברכות** (יט:). "אמרו, אותו היום הביאו כל טהרות שטיהר רבי אליעזר ושרפום באש". או להתיר האסור ע"פ הלכה, כמו הכח שהיה לאליהו הנביא בהר הכרמל לעבור על מצות התורה למגדר מילתא, וכמו ששינו בגמ' **יבמות** (ז:): "תא שמע, אליו תשמעון, אפילו אומר לך עבור על אחת מכל מצות שבתורה, כגון אליהו בהר הכרמל, הכל לפי שעה שמע לו. שאני התם דכתיב אליו תשמעון, וליגמר מיניה, מיגדר מילתא שאני". ועוד מצינו במסכת **ראש השנה** (כה:). שגזר רבן גמליאל על רבי יהושע לבוא אצלו במקלו ובמעותיו ביום הכפורים שחל להיות לפי חשבוננו, ואיתא שם בבביתא: "הלך רבי עקיבא ומצאו לרבי יהושע כשהוא מיצר, אמר לו [רבי] מפני מה אתה מיצר, אמר לו, (רבי) עקיבא ראוי לו שיפול למטה שנים עשר חדש ואל יגזור עליו גזירה זו, אמר לו, רבי תרשיני לומר לפניך דבר אחד שלמדתני, אמר לו אמור, אמר לו הרי הוא אומר אתם אתם אתם שלש פעמים, אתם אפילו שוגגין, אתם אפילו מזידין, אתם אפילו מוטעין, בלשון הזה אמר לו, עקיבא נחמתני נחמתני".

וכח זה שנמסר לחכמי ישראל, הוא משום שנעשית התוה"ק תורה שלנו כמבואר ב**סו"ק אוהב ישראל** (פרשת תרומה, ד"ה ויקחו) וזל"ק: "הכתוב מזכיר בנתינת התורה לישראל שני בחינות, לשון מכירה שנאמר כי לקח טוב, וגם לשון מתנה, שנאמר בסיום הפסוק נתתי לכם. ולכאורה יפלא היאך יש שייכות לשני הלשונות ביחד לקיחה ומתנה. אך באמת, מפני שרצה הקב"ה לזכות את ישראל בקבלתם התורה שלא יהיה עליהם איזה ערעור בדבר וענין מעניני התורה, לכך מסר להם התורה בכל מיני יפוי כח וזכות שבעולם. שיש לפעמים בלשון מתנה יותר זכות להמקבל

מבמכירה, דכל הנותן בעין יפה הוא נותן, כמוסכם בכל הפוסקים, משא"כ במכר. ויש לפעמים יותר זכות במכירה מבמתנה, כמ"ש בש"ע חושן משפט. והקב"ה נתן לנו את התורה בכל אופן היותר מועיל על פי דברי תורתנו הקדושה", עכ"ל^ק.

וכל זה הוא מכח מרע"ה שהוסיף יום אחד מדעתו, כדאיתא במס' שבת (זפ), והסכים הקב"ה לדעתו, והקב"ה מוכרח להסכים בכה"ג, כמאמר הגמ' בבא מציעא (שם) לגבי תנורו של עכנאי, שאמר הקב"ה "נצחוני בני, נצחוני בני", וממילא נהפך א"כ רצון חכמי ישראל להיות רצון השי"ת. והוא כח הניתן לחז"ל עד עת חתימת התלמוד (כמ"ש בשו"ת פרשת יתרו, בענין גזירת תענית).

וכמו שמצינו בגמ' עירובין (ג): "שלוש שנים נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו, יצאה בת קול ואמרה אלו ואלו דברי אלהים חיים הן, והלכה כבית הלל". וכתב שם הריטב"א: "שאלו רבני צרפת ז"ל, האיך אפשר שיהיו אלו ואלו דברי אלהים חיים וזה אוסר וזה מתיר, ותרצו כי כשעלה משה למרום לקבל התורה הראו לו על כל דבר ודבר מ"ט פנים לאיסור ומ"ט פנים להיתר, ושאל להקב"ה על זה, ואמר שיהא זה מסור לחכמי ישראל שבכל דור ודור, ויהיה הכרעה כמותם, ונכון הוא לפי הדרש, ובדרך האמת יש טעם סוד בדבר".

הרי מבואר שהכל קיבל מרע"ה בשעת מתן תורה, ודבר זה מסור לחכמי הדור. ולכן בזמן שרואים חכמי הדור לצורך הדור איזה דברים יש להדגיש בתוה"ק ולעשות סייג לתורה, הם גודרים גדר ועומדים בפרץ, וזה גופא תורה. וכמו שפירש הריטב"א את המושג "אסמכתא", במסכת ראש השנה (זט): שכל מה שיש לו אסמכתא מן הפסוק העיר הקב"ה שראוי לעשות כן, אלא שלא קבעו חובה, ומסרו לחכמים. וזה דבר ברור ואמת, ולא כדברי המפרשים האסמכתות שהוא כדרך סימן שנתנו חכמים, ולא שכונת התורה לכך, ח"ו, ישתקע הדבר ולא יאמר, שזו דעת מינות הוא. אבל התורה העירה בכך, ומסרה חיוב הדבר לקבעו חכמים אם ירצו, כמ"ש ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך. ולפיכך תמצא החכמים נותנים בכל מקום ראייה או זכר או אסמכתא לדבריהם מן התורה, כלומר שאינם מחדשים דבר מלבם, וכל תורה שבעל פה רמוזה בתורה, שהיא תמימה, וח"ו שהיא חסירה כלום".

וכמבואר בהמשך לשון הגמ' עירובין הנ"ל: "וכי מאחר שאלו ואלו דברי אלהים חיים, מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן, מפני שנוחין ועלובין היו, ושונין דבריהן ודברי בית שמאי. ולא עוד, אלא שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהן". ולא אמרה הגמ' מחמת שרק דברי בית הלל הם דא"ח, ודוק.

ועיין רש"י כתובות דנ"ו א', ומבואר יותר בריטב"א במסכת יבמות (ד). "ב"ש מחדדי טפי, פירוש וכיון דכן הווי לה כשקולים, ואלו עושים כדבריהם, ואפילו להקל, וגם מורים לאחרים, ואלו מורים ועושים כדבריהם... ובהוא חתיכה גופא דמורו כל חד וחד, הרשות ביד כל אדם לעשות כדברי מי שירצה, כיון שהם שקולים... אבל בחתיכה אחרת כיוצא בה, קי"ל בשל תורה הלך אחר המחמיר בשל סופרים הלך אחר המיקל".

ובודאי לחכמי הדורות יש את הכח לעשות כרצונם לכבוד השי"ת ולסייג לדור, באופן שאינו שינוי ח"ו מההלכה ודין תוה"ק ודו"ק. ובודאי מסירות נפש של בית דין עדיין קיים, כירושלמי המובא ברא"ש במסכת ראש השנה

ורבותינו הק' מסרו נפשם על שתהא קדושה בישראל, וגדרו את בני ישראל בעריות, כמ"ש במדרש (ויקרא רבה לב, ה): "שרה אמנו ירדה למצרים וגדרה עצמה מן הערוה, ונגדרו כל הנשים בזכותה. יוסף ירד למצרים וגדר עצמו מן הערוה. ונגדרו ישראל בזכותו".

ודבר זה תלוי בהשי"ת, שלפי עומק וסוד הדברים, שותל בכל דור מנהיגים לפי צורך הדור, כמבואר בסה"ק תפארת שלמה (פרשת בראשית, ד"ה ויעש) וזל"ק: "ויעש אלהים את שני המאורות הגדולים את המאור הגדול לממשלת היום ואת המאור הקטן לממשלת הלילה וגו' (בראשית א, זט). כי הנה יש ב' מיני הצדיקים הנקראים מאורות הגדולים, כל אחד גדול בדורו, כאשר אמנם בדורות שלפנינו היו צדיקים גדולים, אשר האירו תבל בצדקתם כמו הצדיקים והנביאים הראשונים אשר מעולם היו, הנה להם ניתנה הממשלה והכח בשמים ובארץ לגזור אומר ויקם להם, ועל

כל דרכיהם נגה אור. אכן עתה בדורות הללו, אף שהצדיקים אינם כמו הראשונים, מ"מ אל יתיאש האדם לאמר אנחנו נגשש כעור באפילה חלילה, אך ידע כי הם ג"כ נקראים מאורות בזמנם, כי עתה בעקבות דמשיחא אינם יכולים להיות במעלות כמו הראשונים, ועתה על פיהם ישק כל דבר, להם לבדם ניתנה הארץ. וצריך האדם להתאבק בעפר רגליו של הצדיק אשר הוא בדורו, פן יאבד חלילה, יפתח בדורו כשמואל בדורו (ראש השנה כה:). וכן אמרו ז"ל (שם) שקל הכתוב שלשה קלי עולם כשלשה חמורי עולם. לכאורה קשה הלשון קלי עולם. אמנם הנה הצדיקים הראשונים בהיותם במעלה הגבוהה מאד מאד, הנה היו מחמירים על דורם, כי הרע להם על דורם אשר אינם מתנהגים כשורה, כנודע אצל הנביאים והדורות שלאחריהם. אמנם הצדיקים אשר אינם במדרגה גבוהה ההיא, המה מקילים על בני דורם, להמליץ טוב בעדם למחול על עונותם לכל חטאותם, כי מתנצלים לפני הש"י על כובד הגלות וגודל העניות. וגם זה יקר מאד לפני הש"י, כי בזו חפץ הקב"ה, ללמד זכות על בני ישראל ולהתפלל עליהם תמיד.

"וז"ש הכתוב ויעש אלהים את שני המאורות הגדולים, רמז לב' מיני הצדיקים, הראשונים והאחרונים, את המאור הגדול לממשלת היום, שהיו בדורות הראשונים, והיה בכחם לבטל מבני ישראל כל גזירות קשות, ואת המאור הקטן, הוא הצדיק שבדור הזה, לממשלת הלילה, בגלות המר הדומה ללילה, וגם לו הכח להתפלל כמו בשנים קדמוניות על הראשונים והאחרונים דבר טוב, כי הליכות עולם לו מן השמים להתראות בקרב הארץ", עכ"ל.

הוא מפני צורך העת, כמו שהארכתי בזה שגם הכרעת ודברי תורה של מנהיגי הדור, צריכים להיות לפי ה"אתחנן בעת ההיא לאמר" (דברים ג, כג), כמו שכתבתי בהקדמה לספרי מבשר טוב על קדשים, ונלאיתי להעתיק הדברים.

ואם כן, בזמן הזה שהדור פרוץ בחטאים הידועים עד לנוראות, בודאי הדין הוא כפסק רבותינו הק' שהדבר תלוי בתשובה בלבד בחרטה אמיתית, וזה סגי לחטא הזה, חוץ מהטעמים שנתבאר (בפרשת שמות תשמ"ה ס"ג) שעכשיו הקליפות והבנים הנולדים מעבירה הזה הם נשרפים, יעוש"ה.

אלא מפני שבזמן הזה התאוה לדברים הללו היא כל כך נוראה, וגם הדור פרוץ בכל צעד בנסיונות מרים כלענה, עד שקשה מאוד לעשות על זה תשובה בחרטה אמיתית בלב, ובזמן הזה עיקר הנסיון הוא בענינים הללו, כמו שגלה לי כ"ק אאמו"ר זצוקללה"ה, אז אם זוכים בזמן הזה כן לעשות תשובה אמיתית בחרטה גמורה מעומק הלב, בודאי הקב"ה מקבל תשובתו שהיא חרטה אמיתית בלבד.

כי לפי הנתבאר קשה בזמן הזה אפילו לעשות תשובה בחרטה אמיתית בלבד, כמו "תיבתא שלימתא" בזמנים הקודמים, ודוק, דגם התשובה היא לפי הדור והזמן, כמו שנתבאר.

- ח -

הרהורי עבירה - מהותם והעצה כנגדם

איתא בגמ' סנהדרין (גו:) "אמר רב יהודה אמר רב, יודעין היו ישראל בעבודת כוכבים שאין בה ממש, ולא עבדו עבודת כוכבים אלא להתיר להם עריות בפרהסיא". והטעם מדוע בני ישראל רוצים שיתירו להם עריות, הוא על פי המבואר במשנה במסכת מכות (כג:) שגזל ועריות נפשו של אדם מחמדתן, ואם כן יש להם חמדה על זה. והיינו שיש להם משיכה לזה, כי חמדה פירושו משיכה, וכמו שכתוב בפסוק בפרשת בהעלותך (במדבר יא, ט) "וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו", ופירשו חז"ל (יומא עה.) שבכו על עסקי משפחותיו, היינו על עסקי עריות שנאסרו להם, והיינו שעל זה היה עיקר הבכיה, כי יש להם משיכה לזה. וזה נגרם על ידי "עין רואה והלב חומד".

הוא מפני שאדם מתאוה לעבירה, וסתם עבירה הנזכר בחז"ל, פירש אא"ז היהודי הקדוש מפשיסחא זצוקללה"ה שהכוונה לעריות (שם משמואל פרשת תרומה עמוד צא ד"ה א. מובא בספר היהודי הקדוש עה"ת עמוד קיט).

ואיתא בירושלמי ברכות (פ"א ה"ה) "א"ר לוי ליבא ועינא תרין סרסורין דחטאה, דכתיב (משלי כג, כו) תנה בני לבך לי ועיניך דרכי תצַרְנָה, אמר הקב"ה, אי יהבת לי לבך ועיניך אנא ידע דאת לי". ואז אין יותר שליטה ליצר הרע על האדם. והכל תלוי בעין טובה ולב טוב, כי עין טובה ולב טוב הם ההיפך מהליכה אחר תאוות עין רואה ולב חומד.

והוא המתבאר בגמ' ברכות (יב:) "דתניא, אחרי לבבכם (במדבר טו, לט) זו מינות, וכן הוא אומר (תהלים יד, א) אמר נבל בלבו אין אלהים, אחרי עיניכם זה הרהור עבירה, שנאמר (שופטים יד, ג) ויאמר שמשון אל אביו אותה קח לי כי היא ישרה בעיני, אתם זונים זה הרהור עבודה זרה, וכן הוא אומר (שופטים ח, לג) ויזנו אחרי הבעלים". וענין הרהור עבירה הוא על ידי מראה עינים, כפי המתבאר בגמ' יומא (עד:) "אמר ריש לקיש, טוב מראה עינים באשה יותר מגופו של מעשה, שנאמר (קהלת ו, ט) טוב מראה עינים מהלך נפש", והיינו דהנאה על ידי עינים ר"ל נחשב לזנות ממש.

וצ"ע לפ"ז מדוע נדרש אח"כ אתם זונים זה הרהור ע"ז, ואין מתפרש על זנות ממש. אלא מפני שאדם רוצה שיוכל למלאות תאוותיו בלי ייסורים ונקיפות מצפון, כי נפשו של אדם מחמדתן, ורוצה שיהיה לו היתר אפילו בפרהסיא, על כן עובד ע"ז ונמשך אחר מינות, אבל עצם המטרה היא התאוה, ודוק.

והוא ענין עבודה זרה בזמן הזה, שהיא המתירנות, שכל הכוונה והרצון הוא להגיע שיהיה היתר לעריות בפרהסיא, כי זה דבר שנפשו של אדם מחמדתן, ודוק. ועל כן בכו העם על עסקי עריות "שנאסרו" להם, היפך מידתם ורצונם, וזה רצונם בזה"ז "להתיר" הכל בפרהסיא, עך עיקר כוונתם לעריות, וד"ל.

ואפשר שזהו הענין המבואר בגמ' בבא בתרא (קסד:) "אמר רב עמרם אמר רב, שלש עבירות אין אדם ניצול מהן בכל יום, הרהור עבירה ועיון תפלה ולשון הרע". והטעם שאין אדם ניצול מהרהור עבירה בכל יום, משום שלבו של אדם מתאוה להם ונפשו מחמדתן, ועי"ז מגיע לו הרהור עבירה. וכבר מבאר באריכות בספר תניא קדישא (פרק יג. ועוד) שיסוד "צדיק" הוא מי שאין לו תאוה לרע, והיא מדרגה שקשה להגיע אליה.

והנה אמר הרה"ק רבי אורי מסטרעליסק זצוקללה"ה שבודאי חייב אדם לטבול על הרהור עבירה. וראיתי שמביאים מקור ליסוד מנהג החסידים לטבול במקוה בכל יום, לפי דברי קדשו שעל הרהור עבירה צריך לטבול, ואין אדם ניצול מהרהור עבירה בכל יום כנ"ל, ועל כן צריך לטבול בכל יום. ובפרט בזמן הזה שהוא עת של "מתירנות", שמזהמים כל העולם בעניינים הללו.

ולכן בודאי הזמן השובבי"ם, על כל אדם לקבל על עצמו לטבול במקוה, שהזמן מסוגל לתשובה לענינים הללו, ובפרט לשרש שורשי החמדה שבלב ר"ל, כמו שנתבאר שהם הגורמים לכל הרהורי עבירה בענינים הללו. ומקוה ותשובה יועילו כנגד מה שהסטרא אחרא רוצה להשתלט על העולם בתאוות ומתירנות, ולהתיר את הכל בפרהסיא ר"ל, ויעזרו להעביר את רוע הגזירה שלא יצטרך לבוא מבול על העולם לטהרו, כמו שהיה בזמן דור המבול ודור הפלגה, רק שנטבול עצמינו במים חיים, ונזכה לקבל בחזרה רגשי טהרה וקדושה.

וצריך לגדור עצמו מערוה, כדכתיב (ויקרא יט, ב). "קדושים תהיו", ופירש במדרש (ויקרא רבה כד, ו), הובא ברש"י שם: "בכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה", ומאחר שגדר ערוה הם הרהורי עבירה, ומקוה הוא העצה לזה, על כן צריך לטבול במקוה בכל יום. ומצות קדושים תהיו לדעת קצת מוני המצוות היא אחת מתרי"ג מצוות, וגם החולקים על כך, טעמם הוא מפני שאין למנות במנין התרי"ג מצוות מצוה שהיא כללית, אך אין הם חלקים על עיקר היסוד שמצוה זו היא מצוה מן התורה. ולכן ודאי על ידי שמירה מהרהורי עבירה וראיית עינים מקיימים מצות קדושים תהיו על ידי גדר ערוה, ודוק.

- ט -

התשובה בזה"ז

והנה קשה מאוד לעשות תשובה גמורה, מכיון שבענינים הללו ר"ל שייך הבחינה המבוארת בגמ' מועד קטן (כז:) "כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו וכו' נעשית לו כהיתר". ואם בעבירה במעשה ממש נעשית לו בהיתר, כ"ש עבירות הללו שהם בעיניים ובהרהור הלב.

ואפילו תשובה בלבד, קשה לעשות בדבר שאדם מתאוה וחומד, כמו שנתבאר (בפרשת ויחי) בשם החתם סופר (???) שהטעם שישנו עונש "תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב" (דברים כח, מז), מפני שבפנימיותו של אדם אינו חפץ לעבוד את השי"ת, וא"כ ק"ו בענינים הללו שנפשו של אדם מתאוה וחומדת, ובזמן שעין רואה אז הולך וחומד.

אך לפי היסודות שנתבארו שהזמן הזה שונה מזמנים הקודמים, ואם זוכים עומדים במעלות הקדמונים, וידוע שהקדמונים על ידי כל זיע ותנועה היו גורמים לשינויים גדולים, כמבואר בגמ' **כתובות** (ה.) "גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ". ובפרט בענינים הללו שהן תאוות ומתירנות ונסיונות שהזמן גרמם, ואין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו (עבודה זרה ג.), וא"כ בודאי בדבר שנפשו ולבו של אדם מתאוה להם ומחמדתן, מהני תשובה של חרטה אמיתית למחוק העבירות לגמרי, ואפילו את בחינת הנולדים מזה המבואר בגמ' **חגיגה** (ט.) שהם בבחינת מעות לא יוכל לתקון, יכול ג"כ למחוק (והארכנו בזה בפרשיות הקודמות).

וכמו שהוכחנו שמי שמקיים תורה ומצוות בפשטות בזה"ז, ועומד בנסיונות העיתים הללו, נחשב כמו הצדיקים הקדמונים, וכל מעשה טוב שלו נחשב מאוד, וגם תשובה פחותה שלו נחשבת לתשובה מעולה. אבל צריך לכה"פ שתהא תשובה מעומק הלב בחרטה אמיתית שלא יוסיף עוד לחזור ולחטוא.

והנה כתב **בשערי תשובה** לרבינו יונה (שער א אות ט) וז"ל: "והנה מדרגות רבות לתשובה, ולפי המדרגות יתקרב האדם אל הקדוש ברוך הוא. ואמנם לכל תשובה תמצא סליחה, אך לא תטהר הנפש טוהר שלם להיות העונות כלא היו, זולתי כאשר יטהר האדם את לבו ויכין את רוחו כאשר יתבאר. וכן כתוב (תהלים לב, ב) אשרי אדם לא יחשוב ה' לו עון ואין ברוחו רמיה, וכענין הבגד הצריך כבוס, כי המעט מן הכבוס יועיל בו להעביר הגעל ממנו, אך לפי רוב הכבוס יתלבן. וכן כתוב (תהלים נא, ד) הרב כבסני מעוני, ותכבס הנפש מן העון כפי אשר תכבס את לבה, שנאמר (ירמיה ד, יד) כבסי מרעה לבך ירושלים". ובודאי הדברים אמורים בפרט על עוונות הללו שצריכים כל הזמן כיבוס על תוצאות העבירה והרושם שעשו ר"ל, שהם חודרים לעומק הלב והנפש, מכיון שהם באים מהיסוד של אדם ומוחו, ושורש בריאת אדם הוא משם, ודוק.

ועל כן צריך כל הזמן, ובפרט בזמן השובבי"ם, להתחרט מעומק הלב, שהזמן מסוגל לכך, ולטבול במקוה טהרה. ורק על ידי שכל הזמן מתחרטים באמת מעומק הלב, מגיעים בזה לטוהר שלם. וכמו שמפרש החידושי הרי"ם את המשנה במסכת **אבות** (פ"ד מ"ב) עבירה גוררת עבירה, שכל זמן שנשאר רושם מהעבירה הוא עלול לגרור עבירה נוספת, וידוע שזה טבע החטא הידוע ר"ל, ולכן צריך לכבס את זה בחרטה עמוקה ואמיתית ביחד עם טהרת המקוה. ובפרט בזה"ז, כמו שביארנו שפרוץ העולם בראיית עיניים וזוהמא, בודאי דברים אלו עושים ר"ל רושם עלינו, וצריך לחזור בתשובה.

ויש לחשוש שלא נהיה ח"ו בבחינה שכותב רבינו יונה **בשערי תשובה** (שער א אות ב) וז"ל: "ודע, כי החוטא כאשר יתאחר לשוב מחטאתו יכבד עליו מאד ענשו בכל יום, כי הוא יודע כי יצא הקצף עליו ויש לו מנוס לנוס שמה, והמנוס הוא התשובה, והוא עומד במרדו והנו ברעתו, ובידו לצאת מתוך ההפכה, ולא יגור מפני האף והחמה, על כן רעתו רבה. ואמרו רבותינו זכרונם לברכה על הענין הזה (קהלת רבה ז, לב) משל לכת של לסטים שחבשם המלך בבית האסורים, וחתרו מחתרת פרצו ויעבורו, ונשאר אחד מהם. בא שר בית הסוהר וראה מחתרת חתורה והאיש ההוא עודנו עצור, ויך אותו במטהו, אמר לו: קשה יום! הלא המחתרת חתורה לפניך, ואיך לא מהרת המלט על נפשך".

ובזמן הזה, חפרו צדיקי הדורות פתחים שנוכל לצאת גם מבית האסורים הזה, ושתשובה בלב בלבד ג"כ תועיל, אם היא עכ"פ תשובה בחרטה אמיתית. ועי"ז נזכה שהשי"ת יערה רוח טהרה ממרומים על העולם, ונזכה לזמן שיקויים בנו "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", בביאת גואל צדק במהרה דידן, אכ"ר.

[להצטרפות לרשימת התפוצה שילחו מייל לכתובת m0732951213@gmail.com](mailto:m0732951213@gmail.com)